

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА

МАЛАФЕЄВ АНДРІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 339.13:334.012.64:331.101.3

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ**

**Спеціальність: 08.06.01 – Економіка, організація і управління
підприємствами**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Дніпропетровськ –2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському університеті економіки та права Асоціації навчальних закладів України недержавної форми власності.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Ткаченко Володимир Андрійович,
Дніпропетровський університет економіки та права,
завідувач кафедри економіки підприємства,
проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Берсуцький Яків Григорович,
Донецький інститут економіки та господарського
права, ректор

кандидат економічних наук,
Єкімов Сергій Володимирович,
Дніпропетровський національний університет,
доцент кафедри фінансів

Провідна установа: Харківський державний економічний університет,
кафедра бізнесу та підприємництва, Міністерство
освіти і науки України, м. Харків.

Захист відбудеться "28" березня 2003 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради К 08.120.01 у Дніпропетровському університеті економіки та права за
адресою: 49000 м. Дніпропетровськ, вул. Набережна Леніна, 18.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Дніпропетровського
університету економіки та права за адресою 49000 м. Дніпропетровськ, вул.
Набережна Леніна, 18.

Автореферат розісланий "26" лютого 2003 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Шаповал В.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перші кроки становлення і розвитку підприємництва в Україні свідчать про те, що проблема підприємницької діяльності досить багатогранна. Її економічні і правові основи знаходяться в стані формування. Наукова розробка пов'язаних з підприємництвом питань, а також узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду значно відстають від практики підприємництва. Як перешкоди виступають не тільки недостатність знань, досвіду, але і відсутність організаційного початку, нерідко елементарного порядку, почуття партнерства. Так, формування й удосконалення підприємницького середовища – це шлях до виходу з кризового стану, стабілізації економіки країни, подальшого економічного і соціального розвитку кожного регіону. Саме правильна організація суспільного виробництва в кожному регіоні, ефективне використання виробничого і науково-технічного потенціалу, трудових і природних ресурсів, залучення активної частини населення, особливо безробітних, у сферу підприємницької діяльності на нових основах мотивації ініціативної економічної діяльності допоможе відродити економіку країни, створити нові робочі місця і на цій основі поступово підвищити рівень життя населення, вирішувати соціальні проблеми і т. д. На жаль, дотепер справжнього класичного підприємництва не досягнуто, тому що відповідної бази для господарювання в умовах економічної свободи і конкуренції, що становить економічний зміст підприємництва, не створено.

Це і визначає нагальну потребу наукового дослідження, обґрунтування й узагальнення висновків для усебічного використання підприємництва як економічного механізму.

Різні аспекти підприємницької діяльності і мотивації завжди були в центрі уваги вчених: С.Л. Брю, Ф. Герцберг, П.Ф. Друкер, Дж. Р. Кантільон, И. Кирцнер, К.Р. Макконелл, Д. Макклелланд, А. Маслоу, А. Маршал, Л. Мизес, Ф. Найт, Л. Портер, Ж.-Б. Сей, М. Фридман, А. Хоскінг, Й. Шумпетер і інші розглядають сутність цих категорій, їхнє місце і роль у розвитку економічних систем і т. д.

Процеси перетворень, інтенсивний пошук способів становлення і розвитку ринкової системи господарювання значно прискорили аналіз проблем підприємництва, формування нової системи мотивації до ініціативної праці. Останнім часом активізували свої дослідження з проблем підприємництва українські і російські вчені: В.А. Ткаченко, З.С. Варналий, В.М. Геєць, В.М. Гриньова, В.Я. Горфинкель, Й.П. Петрович, Г.Б. Поляк, І.В. Сорока, В.К. Черняк, А.А. Чухно, Н.Г. Чумаченко, Б.І. Холод і інші. Зусиллями цих учених сформульовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що стосуються формування підприємницького сектора в перехідній економіці, ринкового і державного регулювання цих процесів. Але разом з констатацією значних наукових досліджень необхідно відзначити, що теорія і практика сучасного підприємництва дотепер не стали об'єктом послідовного і глибокого аналізу. Питання розвитку підприємництва розглядаються в контексті загальних ринкових перетворень. Відсутність системного, комплексного розгляду дій підприємця в логічній послідовності основних кроків його діяльності не дозволяє усвідомити справжню

природу цього явища, досліджувати тенденції розвитку підприємництва в умовах переходу до ринкової системи господарювання.

Усі ці обставини й обумовлюють актуальність теми, необхідність більш глибокого вивчення проблем підприємництва в Україні як одного з основних напрямків господарської діяльності в умовах ринкової економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота містить результати досліджень, що проводилися автором на кафедрі економіки підприємства Дніпропетровського університету економіки та права відповідно до комплексної теми “Економічні основи розвитку підприємництва та підприємств малого і середнього бізнесу в Україні” (державний реєстраційний номер 0100U000947).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне дослідження і методологічне обґрунтування соціально-економічних основ мотивації підприємницької діяльності малих підприємств у напрямку удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємницькою діяльністю в умовах ринкових відносин.

Реалізація поставленої мети обумовлює вирішення таких задач:

- провести узагальнення існуючих теорій і практики вітчизняного підприємництва і системи його мотивації;
- визначити роль підприємця і суті підприємництва в умовах ринкових відносин України;
- розглянути основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності в умовах становлення державності України;
- провести аналіз функціонування суб'єктів малого бізнесу, його ролі і значення в національному господарському комплексі;
- узагальнити зарубіжний досвід підтримки малого бізнесу і підприємництва;
- запропонувати й обґрунтувати основні положення мотивації підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки;
- розглянути й обґрунтувати основні напрямки підприємницької діяльності на рівні регіонів і держави в цілому;
- запропонувати основні напрямки і механізм управління підприємницькою діяльністю на основі сукупної мотивації.

Предмет і об'єкт досліджень. Предметом дослідження є організаційно-економічний механізм управління підприємницькою діяльністю і соціально-економічні основи її мотивації.

Об'єктом дослідження є процеси управління підприємницькою діяльністю малих підприємств на основі її мотивації в умовах ринкових відносин.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання економічних явищ і положення економічної теорії щодо підприємництва і його мотивації, теоретичні положення

вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчі акти і рішення уряду України, методичні розробки інших авторів.

Обґрунтованість результатів дослідження, висновків і рекомендацій, що стосуються підвищення мотивації підприємницької діяльності в сучасних умовах, обумовлена використанням системного підходу, при якому всі явища і процеси, зв'язані з розвитком підприємництва в Україні, розглядаються й аналізуються як взаємопов'язані і взаємозалежні від сучасного розвитку національної економіки, статистичних методів аналізу, нормативно-методичних документів з питань створення і регулювання діяльності малих підприємств, особистих досліджень і спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці і розвитку методичних і практичних положень щодо розвитку підприємництва в Україні і підвищення мотивації підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки і зводиться до наступного:

вперше:

- в результаті комплексного розгляду дій підприємця в логічній послідовно-сті основних кроків його діяльності, обґрунтована природа мотивації підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки;

- уточнено понятійний апарат факторів мотивації і запропоновано нову класифікацію соціально-економічних основ мотивації підприємництва в умовах ринкових відносин;

удосконалено:

- методику визначення доходу підприємства та виявлення основних факторів, що негативно впливають на нього;

- організаційно-економічний механізм державного управління процесами мотивації;

- класифікацію функціональних обов'язків підприємця в системі ринкових відносин;

дістала подальшого розвитку:

- теорія підприємництва щодо нової концепції суті і визначення змісту підприємництва як такого з урахуванням сучасних ринкових підходів і методів регулювання економічних процесів.

Наукове значення проведених досліджень полягає в обґрунтуванні і подальшому розвитку теоретичних положень щодо підприємництва і мотивації підприємницької діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні результати дослідження, викладені в дисертації, носять характер рекомендацій, які використані на підприємствах малого і середнього бізнесу м. Дніпропетровська, при розробці програм соціально-економічного розвитку Кіровського і Червоногвардійського районів м. Дніпропетровська, а також при підготовці проектів законодавчих і нормативно-правових актів з питань розвитку

підприємництва, механізмів підвищення мотивації підприємницької діяльності (акти впровадження додаються).

Основні теоретичні положення дисертації знайшли відображення в навчально-методичному процесі Дніпропетровського університету економіки та права при викладанні дисциплін “Економіка підприємства”, “Підприємництво і середовище підприємницької діяльності”, “Основи підприємництва й управлінської діяльності”, “Економіко-організаційний механізм функціонування підприємства” (акт впровадження додається). Крім того, теоретичні положення, розроблені в дисертації, можуть бути використані як матеріали для підготовки курсових і дипломних робіт.

Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні нових підходів щодо теоретичних положень стосовно підприємництва і мотивації з урахуванням сучасних умов, а також у розробці практичних рекомендацій з підвищення мотивації підприємницької діяльності на прикладі малих підприємств. Особистий внесок у роботах, опублікованих у співавторстві, зазначений у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні концептуальні положення, методичні розробки і висновки щодо виконаних досліджень доповідалися й одержали схвалення на постійно діючому семінарі “Системність на полі невизначеності” при кафедрі економіки підприємства Дніпропетровського університету економіки та права (1999-2002 рр.), на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Економічні проблеми розвитку регіонів і підприємств на початку XXI століття” (2001 р., м. Полтава), а також на VI Міжвузівській науково-практичній конференції “Проблеми ефективного регіонального та корпоративного управління в умовах невизначеності і динамічності зовнішнього середовища” (2001 р., м. Дніпропетровськ).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 11 статей у фахових виданнях загальним обсягом 5,38 др. арк., з яких 3,29 др. арк. належить особисто автору.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Текст дисертації викладений на 237 сторінках. Робота містить 12 малюнків, 14 таблиць. Список використаних джерел складається з 200 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Концепція підприємницької діяльності як основи ринкової системи господарювання” розглянуті теоретичні підходи до визначення сутності й особливостей підприємницької діяльності в системі ринкових відносин, вивчені організаційно-правові форми підприємницької діяльності в Україні і за рубежом. Це дало можливість у теоретичному плані дослідження встановити наступне.

Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених підприємництву, дотепер чіткого, заснованого на науковій теорії, однозначного визначення поняття

підприємництва ще не склалося, а існуючі на сьогодні концепції характеризують підприємництво у трьох напрямках:

1) доступність різних видів ресурсів і можливість ними розпоряджатися з метою одержання прибутку при постійній наявності фактора ризику і невизначеності кінцевого результату діяльності;

2) ефективне управління й організація виробничого процесу з постійним і широким використанням нововведень;

3) особлива новаторська, творча поведінка суб'єкта підприємництва, його заповзятливість, що є рушійною силою економічного процесу.

На нашу думку, підприємництво - це сукупність організаційно-економічних процесів творчої індивідуальної чи колективної економічної діяльності в напрямку розширення сфери впливу праці на фактори виробництва як організаційно-економічної категорії, з метою використання суспільством і окремими його індивідами творчих результатів праці в соціально-персональних інтересах.

Звідси можна зробити висновок про двоїсту суть підприємництва: з одного боку, заповзятливість притаманна людині, суб'єкту господарювання, а з іншого боку - підприємництво виступає атрибутом ринкової системи господарювання, визначаючи її інтенсивність, динамізм, і зрештою, ефективність розвитку. Накопичений досвід усіх без винятку індустріально розвинутих країн з ринковою економікою беззастережно свідчить, що підприємництво – необхідна умова досягнення економічного успіху, тому що воно супроводжується науково-технічною, організаційною, комерційною творчістю, новими підходами до вирішення господарських задач, обумовлює особливий стиль господарської поведінки, в основі якого лежить постійний пошук нових можливостей і ресурсів, а також персональна відповідальність за наслідки своєї діяльності.

Сучасне розуміння підприємництва буде неповним, якщо не проаналізувати його особливості в умовах трансформації економіки. Так, формування фігури підприємця в умовах перехідного періоду визначається загостренням безробіття, кризовими явищами загалом в економіці. У таких умовах становлення підприємницького сектора відбувається не еволюційним, природним шляхом, а переважно штучно, під тиском зовнішніх обставин.

Нині український ринок являє собою не зовсім сприятливе середовище для ділових починань, однак, мистецтво підприємництва в тім і полягає, щоб використовувати собі на користь не тільки переваги, але і труднощі, перетворювати поразки в перемогу. Економічна нестабільність збільшує ризик, вона ж підвищує шанси того, хто може правильно оцінити ситуацію, прогнозувати втрати і прибутки.

Сформована у нас економічна культура дотепер підтримує традиційну тенденцію до зрівняльності, яка породжує заздрість до чужого успіху і звичку уповати на державу, зобов'язану вирішувати всі проблеми. Розподіл доходів поза залежністю від здібностей, уміння творчо працювати завжди призводило до того,

що багато ініціативних людей, побоюючись порушити закони, правила, інструкції і просто здобути славу ловкачів, втрачали інтерес до роботи, працювали за обов'язком. Тому в повсякденній свідомості поняття “підприємець” ще не знайшло виразного змісту, не устоялося, оскільки нинішній час - час невизначеності соціальних ролей. Сьогодні, коли зняті всі заборони, з'явилися вільні ролі підприємця, багатого людини, бізнесмена, власника підприємства, але ці ролі ще не інституціоналізовані, тобто не одержали ще належного правового й організаційного закріплення. Йде постійний конфлікт на рівні “власник-найманець”. Основа конфлікту, його живильний ґрунт - здавна сформовані стереотипи свідомості, які перешкоджають розвитку індивідуальності, підтримують неприязність до власника, капіталіста.

Тим часом в умовах переорієнтації економіки внесок підприємців у відновлення суспільства особливо значущий. Відомо, що підприємницька активність конструктивно виявляється саме на хвилі піднесення при подоланні суспільством занепаду в економіці.

Тому побудова власної моделі розвитку підприємництва в Україні передбачає, насамперед, оволодіння реальною ситуацією, управління цим видом діяльності. Під управлінням у даному випадку необхідно розуміти реалізацію об'єктивної економічної необхідності координації, узгодження діяльності підприємств з метою досягнення загальної мети макроекономічного розвитку - задоволення суспільних і власних потреб.

У підприємницькій діяльності одним з найважливіших є питання про форму її організації. Організаційно-господарською одиницею бізнесу, як відомо, є фірма. Фірма - це загальна назва, яка використовується для будь-якого підприємства. Вона відображає лише той факт, що підприємство чи організація мають права юридичної особи, але поняття “фірма” не відбиває організаційно-правового статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Тому, крім назви фірми, будь-якому підприємцю важливо вибрати конкретну організаційно-правову форму своєї діяльності, тобто зафіксовану нормами права єдність організаційних і економічних засад діяльності суб'єкта, що господарює. Характер організаційно-господарських дій залежить від розмірів залучених ресурсів і сфер (галузей) їхнього освоєння.

Найбільш розповсюдженою формою підприємництва не тільки в Україні, але й в інших країнах є мале підприємство.

У другому розділі “Аналіз основних передумов функціонування суб'єктів підприємницької діяльності в Україні” проаналізовані організаційно-правові контексти створення малих підприємств в Україні, соціально-економічне значення малого бізнесу в національному господарському комплексі, узагальнено зарубіжний досвід підтримки малого бізнесу і розглянуті можливості його адаптації до умов України.

Малий бізнес являє собою невід'ємну частину загальноекономічних і соціально-економічних процесів і його розвиток несе в собі безліч важливих для суспільства переваг.

За рахунок мобільності, гнучкості малі підприємства здатні швидко пристосуватися до змін споживчого попиту, знайти свою ринкову нішу, оперативно здійснити виробництво нової продукції малими партіями. Вони мають невисокі витрати, створюють раціональну структуру організації і управління, здійснюють постійний пошук нетрадиційних рішень і нових способів дій. Саме цим визначається значення малого бізнесу в сучасному суспільстві і пояснюється ретельно продумана державна підтримка малого бізнесу за рубежом.

Характеризуючи зростання ролі малих підприємств у ринковій економіці, варто враховувати не тільки їхнє значення у всій інфраструктурі підприємств, але і соціальний бік процесу, зокрема, роль малих підприємств як фактора зміни структури власності, як регулятора зайнятості населення і взагалі як буферної зони ринкової економіки, здатної пом'якшувати наслідки структурних зрушень, що відбуваються в ній.

Що стосується країн з перехідною економікою, то проблема формування дієздатного, продуктивного сектора малого бізнесу, як і підприємництва в цілому, набуває, по-перше, особливого значення і, по-друге, має суперечливий характер. Перша обставина пов'язана з питаннями переорієнтації економіки до ринкових умов, необхідністю первісного їхнього вирішення в умовах тривалої економічної кризи, нестабільності законодавчої бази підприємництва, загостренням проблеми зайнятості і т. д. Друга – з неоднозначним ставленням владних структур, відсутністю навичок ведення власної справи в більшості підприємців, “тінізацією” економіки тощо.

Малі підприємства можуть створюватися у всіх галузях, на основі будь-якої форми власності, здійснювати усі види господарської діяльності, що не заборонені чинним законодавством і які відповідають цілям, передбаченим у статуті підприємства. Слід також зазначити, що малі підприємства можуть утворюватися і функціонувати і як окремі, цілком самостійні суб'єкти господарювання, і у взаємодії з великими і середніми підприємствами, чи бути утягненими в корпоративні мережі. У той же час цей сектор підприємництва найбільш уразливий внаслідок дій макроекономічних факторів. Наприклад, сприятлива система оподаткування призводить до збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва і навпаки.

В Україні багато малих підприємств з'явилося на світ зовсім не в силу економічної доцільності, а тільки із загальної надії, мрії їхніх організаторів на досить абстрактне “краще Життя”. Певним чином психологічні чекання швидкого процвітання домінували над тверезим економічним розрахунком і навіть розумом.

Аналізуючи діяльність малих підприємств в Україні за період з 1995 по 2000 рік (табл. 1), можна побачити наступну картину. Кількість малих підприємств в Україні збільшується, але не такими швидкими темпами, як хотілося б. Були періоди, коли кількість таких підприємств різко зростала. Причиною такого зростання, у першу чергу, було ослаблення податкового тиску, надання деяких пільг.

Таблиця 1

Основні показники розвитку малих підприємств в Україні

Показники	1991 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.
Кількість малих підприємств							
Всього	47084	96019	96270	136238	173404	197127	217930
Відсотків до попереднього року	x	111,9	100,3	141,5	127,3	113,7	110,6
на 10 000 наявного населення	9	19	19	27	34	40	44
Середньорічна кількість працюючих на малих підприємствах							
Тисяч	1192,4	1124,9	1178,1	1395,5	1559,9	1677,5	1709,8
Відсотків до попереднього року	x	101,9	104,7	118,5	111,8	107,5	101,9
у розрахунку на одне підприємство, осіб	25	12	12	10	9	9	8
Відсотків до кількості працездатного населення	4,1	3,9	4,1	4,9	5,5	5,9	6,0
Відсотків до кількості зайнятих за видами економічної діяльності	4,8	5,1	5,6	7,0	8,0	8,9	9,5

Саме по собі зростання кількості малих підприємств не означає, що усі вони ефективно працюють. Навпаки, багато з них формально існують тільки на папері, – підприємці їх зареєстрували, а бізнес не розвивається. А ліквідувати фірми теж немає сенсу. Тому часто створюється враження, що зайнята вирішенням проблем наповнення бюджету, держава абсолютно не працює на перспективу. Це свідчить про те, що мале підприємництво так і не стало пріоритетним напрямком державної політики. Тоді як світовий досвід показує, що малий бізнес – це самий перспективний напрямок розвитку економіки. У доповіді Всесвітнього банку говориться, що в країнах з перехідною економікою нові підприємства з числом зайнятих не більше 50 чоловік перетворилися в основне джерело нових робочих місць і прискорили розвиток економіки. Загальна кількість малих підприємств в Україні на 1000 жителів у 1,5 рази менше, ніж у Росії, у 9 разів менше, ніж у Польщі (рис.1).

Кількість малих підприємств в Україні з кожним роком зростає в середньому на 10-13% і сьогодні вже перевищує 200 тис. Однак при збільшенні кількості підприємств і обсягів реалізації їхньої продукції все-таки спостерігається стійка тенденція скорочення середньоспискової чисельності працюючих на одному малому підприємстві: якщо у 1991 р. вона складала 25 чол., то у 2000 р. скоротилася до 8 чол.

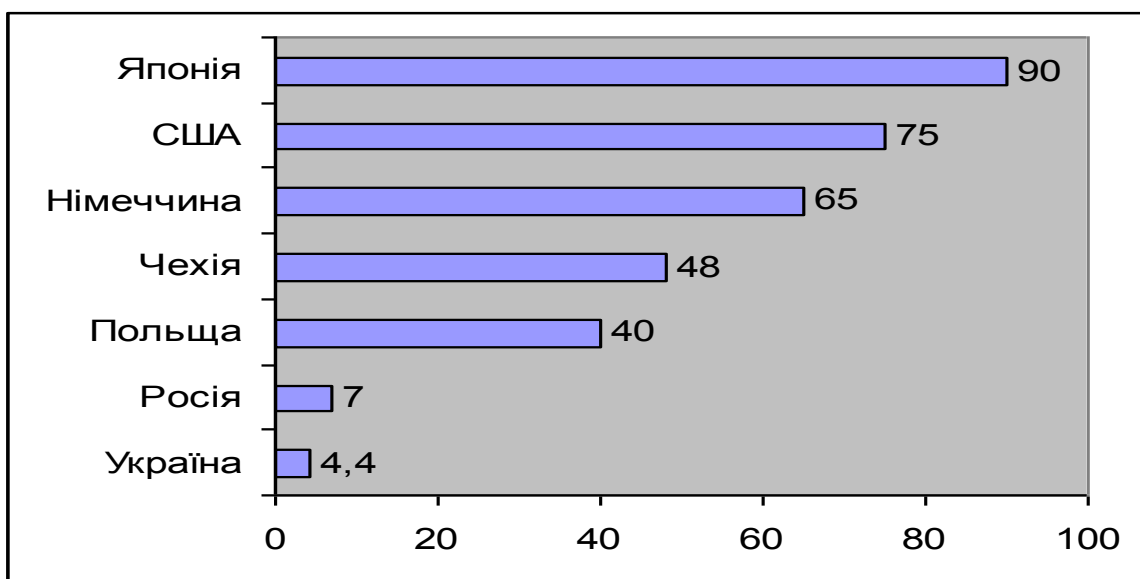

Рис. 1. Кількість малих підприємств на 1000 жителів

Разом з тим, за оцінками вітчизняних і зарубіжних експертів, близько 50% працездатного населення України тою чи іншою мірою задіяно в малому бізнесі й одержує “тіньові доходи” – готівку, з якої не сплачуються податки і збори. За різними оцінками, частка бізнесу, яку підприємці ховають у “тіні” становить від 10 до 50%.

Звертають на себе увагу і сфери діяльності малих підприємств. Абсолютним лідером була і є торгівля (46%), за нею йде промисловість (16%), операції з нерухомістю (12%) і будівництво (9%) (рис. 2). Але малий бізнес не можна зводити тільки до торгівлі і дрібного виробництва. Малий бізнес – це специфічний уклад всієї економіки. Він може активно розвиватися й у сфері високих технологій, наприклад, у виробництві програмних продуктів і нових технологій, бізнесі-освіті тощо.

Для України дуже актуальним є перехід на низькоенергетичне виробництво, що теж завжди дрібне. Тому усюди, де це можливо, економіка повинна перейти на малі форми і це – величезна ніша для малого бізнесу. Невеликі самодостатні виробництва економічні і працюють за зовсім іншою схемою порівняно з величезними корпораціями. Для них не потрібний центральний офіс у столиці, який керує виробництвом по всій країні. У кожному конкретному місці може виникнути структура, де працюють три, п’ять, десять чоловік.

Таким чином, розвиток малого і середнього бізнесу, наукоємного, високотехнологічного, - це теж можливість швидкого економічного (а, отже, і соціального) піднесення країни.

Розвиток малого бізнесу в Україні має чітку регіональну диференціацію. Більше підприємств у тих регіонах, які мають певну науково-виробничу базу, більш сприятливі умови для підприємницької діяльності. До таких регіонів,

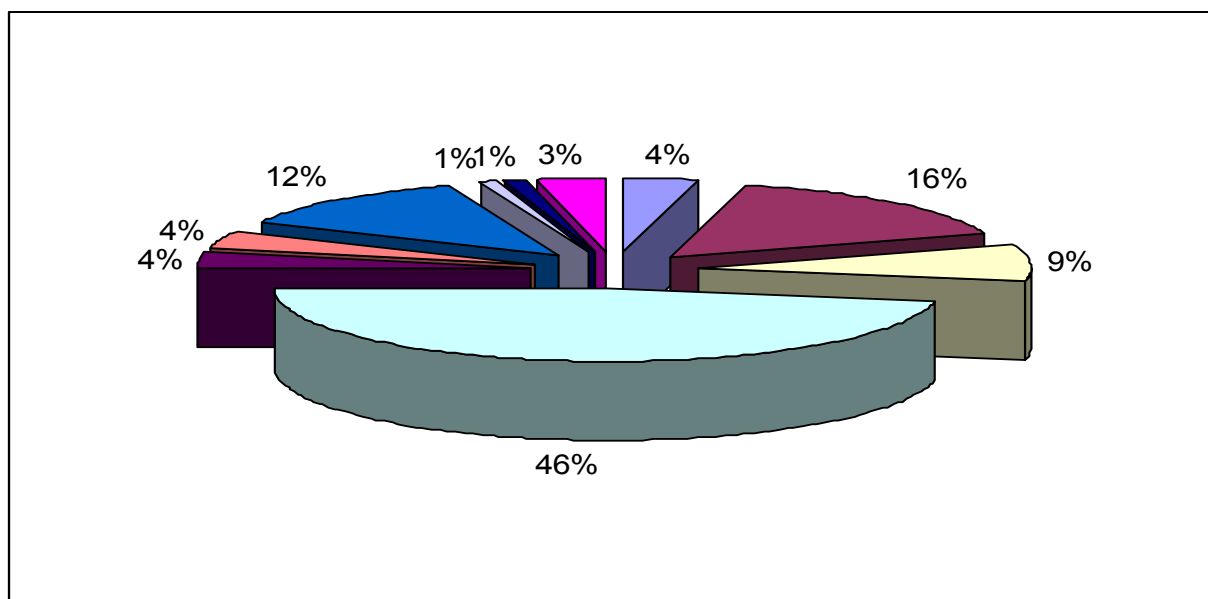

Рис. 2. Сфери діяльності малих підприємств України за 2000 рік

насамперед, відносяться Донецька, Львівська, Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Луганська області. Якщо виключити торгівлю, як абсолютного лідера у всіх областях України, то саме в цих регіонах створено найбільше промислових, будівельних, транспортних малих підприємств. Природно, що ці регіони мають кращі умови для розвитку малого бізнесу. А в глибинці він майже не розвивається. Люди побоюються брати на себе які-небудь зобов'язання у бізнесі, у першу чергу у взаєминах з державою.

Частка продукції малих підприємств у загальних обсягах виробництва продукції (робіт, послуг) більша в інших областях, таких як Закарпатська, Чернівецька, Тернопільська, Волинська, Івано-Франківська, Житомирська Вінницька. Це свідчить про те, що в цих регіонах саме малі підприємства складають основу економіки, відіграють більшу роль, ніж у більш розвинутих регіонах, де поряд з ними функціонують також великі підприємства, частка яких у загальному обсязі виробництва набагато вища.

Тому при створенні малих підприємств необхідно повніше враховувати регіональні умови розвитку, а саме, соціально-економічні потреби областей, можливості виробництва і т. д. Більш повно враховувати наявність розвинутої науково-виробничої бази – трудових ресурсів, сільськогосподарських угідь, основних виробничих фондів, наукового потенціалу, що в поєднанні з відповідними природно-кліматичними умовами і географічним положенням створює умови для відтворення і розвитку в окремих областях ефективних конкурентоспроможних підприємств.

Крім того, аналіз показав, що із загальної кількості малих підприємств діє тільки 75,2%. Якщо розглядати цей показник за видами діяльності (табл. 2), то побачимо наступне: у промисловості діє 76,5% підприємств від зареєстрованої

кількості, у сільському господарстві – 70,7%, на транспорті – 79,7%, у будівництві – 74,7%, у торгівлі – 72,6%. Що стосується інших видів діяльності, то там показники трохи кращі: готелі і ресторани – 82,7%, освіта – 83,1%. Багато підприємств існують тільки на папері. А ті, котрі і виробляють продукцію, надають послуги, виконують роботи, у результаті одержують збитки. Серед загальної кількості функціонуючих малих підприємств близько 40% збиткових.

Відсутність конкуренції між суб'єктами малого підприємництва в значній мірі обумовлює нерозвиненість виробничого й інноваційного підприємництва. Більшість малих підприємств функціонує у сфері торгівлі і сфері послуг. Лише кожне п'яте мале підприємство в Україні належить до виробничої сфери, тоді як трансформація промислового комплексу неможлива без активної участі підприємництва.

Що ж стосується глибинних причин уповільнення зростання кількості малих підприємств, то вони безпосередньо виникають із загальноекономічної політики українського уряду. Це, насамперед, надмірне втручання держави у ті сфери, де його не повинно бути, і у відсутності там, де воно необхідне. Сьогодні участь держави надмірна у власності, підприємстві, споживанні. І навпаки, держава залишається пасивною відносно створення єдиного економічного простору країни, обов'язкового виконання законів, захисту прав власності.

Регульований процес розвитку підприємництва, особливо у сфері малого бізнесу, стає можливим у його синхронному зв'язку з виходом національної економіки з кризового стану. Лише на такій основі розвиток підприємництва здатний зупинити падіння виробництва і валового національного продукту, домогтися їхньої стабілізації, а потім і зростання.

Практично у всіх країнах для малих і середніх підприємств створені прості і зрозумілі умови оподаткування, до мінімуму скорочені адміністративні бар'єри, щоб підприємці могли вільно розвивати свій бізнес, врахована специфіка малого бізнесу, як менш захищеного, ніж великий, шляхом створення специфічних форм державної підтримки.

Таким чином, вище викладене свідчить, що малий бізнес - важливий компонент ринкової економіки, має свої характерні риси, що відрізняють його від інших суб'єктів підприємницької діяльності, користується підтримкою у всіх розвинутих країнах світу і несе в собі величезний потенціал для розвитку економіки і суспільства в цілому.

Але, на жаль, досягнутий рівень розвитку малого підприємництва в Україні недостатній для виконання тієї ролі, яку повинен виконувати сектор малого бізнесу. Сьогодні можна констатувати, що реальний ефект здійснюваних останнім часом заходів був практично невідчутний для підприємців, у результаті чого в Україні дотепер не створений ефективний механізм державної підтримки малого бізнесу, відсутня належна мотивація підприємницької діяльності.

Основні показники малих підприємств України за основними видами діяльності в 2000 році

Таблиця 2

	Кількість малих підприємств			Обсяг виробленої продукції (робіт, послуг)	Витрати на виробництво продукції (робіт, послуг)	Доход (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	Фінансовий результат звичайної діяльності до оподаткування
	зареєстрованих	які мали обсяги виробництва	% до загальної кількості				
Всього по економіці	217930	163961	75,2	19432,7	19475,3	141576,8	1037,2
сільське господарство, мисливство і лісове господарство	7839	5541	70,7	1120,8	1211,3	2206,1	-27,6
промисловість	34497	26407	76,5	5224,3	5231,1	15315,7	-69,2
будівництво	18323	13691	74,7	2813,4	2751,8	6120,9	60,6
оптова та роздрібна торгівля (вкљю-чаючи торгівлю транспортними засо-бами та послуги з їх ремонту)	101113	73369	72,6	4675,7	4984,4	105041,3	765,9
готелі та ресторани	7538	6233	82,7	574,0	523,2	857,6	-2,2
транспорт	8483	6758	79,7	1389,3	1381,2	3099,7	37,3
операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги користувачам	26371	21037	79,8	2542,8	2398,5	6137,9	228,9
освіта	1672	1390	83,1	142,9	132,0	174,2	14,5
охорона здоров'я та соціальна допомога	2042	1557	76,2	129,1	121,4	311,0	6,2
колективні, громадські та особисті послуги	7467	6082	81,5	469,7	471,2	754,6	1,5

(млн. грн.)

У третьому розділі “Основи методології мотивації підприємницької діяльності в ринковій економіці” зроблено узагальнення існуючих теорій мотивації; обґрунтована природа мотивації підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки; запропонована методика більш достовірного визначення доходу підприємства; визначений ступінь участі держави у підвищенні мотивації підприємницької діяльності.

Мотивація являє собою надзвичайно складний соціально-економічний феномен, що підкоряється не тільки об'єктивним законам розвитку економіки, але і закономірностям мотивуючого впливу поведінкових реакцій. Тому проблеми мотивації однаково актуальні для будь-якого стану економіки: і в періоди кризи, і в періоди піднесення. Що ж стосується України, то при дослідженні цього питання на перший план виходять не тільки специфічні проблеми мотивації, обумовлені особливостями сучасної соціально-економічної ситуації в країні, характером поточних задач, але і загальнометодологічні проблеми мотивації. Виходячи з цього, мотивація підприємницької діяльності має свої особливості.

Головною ланкою мотиваційного механізму підприємницької діяльності виступають підприємницькі інтереси, що являють собою сукупність відносин, що склалися між підприємцями й іншими учасниками ринку, спрямовані на задоволення власних потреб. Як відомо, для підприємця його трудова діяльність не насаджується ззовні і не протистоїть йому як прояв чужої волі, а виступає формою прояву власної суті. Вона присутня в індивідуальній свідомості і реалізується за допомогою самостійної, творчої і новаторської діяльності.

У структурі підприємницького інтересу присутня взаємодія двох аспектів: матеріально-мотиваційного, зв'язаного з ринковою оцінкою діяльності, розмірами винагороди у формі доходу (прибутку), і загальноекономічного, зв'язаного з реалізацією індивідуальних здібностей, можливостями повноцінного і диференційованого прояву потреби до самостійної ініціативної діяльності.

Здатність кожного суб'єкта господарювання виявляти свої підприємницькі інтереси в значній мірі залежить від дії факторів, що визначають підприємницьку активність. Тому формування підприємницького сектора необхідно розглядати в комплексі взаємодії конкурентного механізму, закону попиту та пропозиції. Крім того, необхідно враховувати сучасний стан української економіки, умови, що гальмують творчо-продуктивне підприємництво, зводять мотивацію усього лише до одержання прибутку за рахунок спекулятивних дій, переваги непродуктивного підприємництва.

Ситуація, у якій знаходиться в даний час Україна, характеризується низьким життєвим рівнем населення. Отже, для мотивації підприємницької діяльності в сучасних умовах матеріальні фактори мають першочергове значення. Тому прагнення до прибутку - невід'ємна риса психології підприємця, поведінкою якого керують, насамперед, матеріальні потреби, що виступають як економічні інтереси. Підприємець, організовуючи і здійснюючи господарську діяльність, керується комерційним інтересом, діє заради одержання прибутку. У її максимізації і полягає

безпосередня цільова функція підприємництва. Одним із факторів, що зменшує дохід українського підприємця і тим самим знижує мотивацію підприємницької діяльності, є сума адміністративних штрафів, що сплачує керівник, який на малих підприємствах одночасно є і власником. Велика розмаїтість і зростаюча кількість адміністративних штрафів на малих підприємствах свідчить про недосконалість, нестабільність законодавчої бази і наявність серйозних перешкод для розвитку підприємницької діяльності в Україні. Запропонована нами формула визначення доходу, що мотивує підприємницьку діяльність, має наступний вигляд:

$$Дпр = ЗП + (Пд - Пд) - Аш,$$

де: Дпр - дохід підприємця;
ЗП - заробітна плата керівника (якщо власник одночасно є і керівником);
Пд - частина прибутку (дивіденди), що виплачується власнику підприємства;
Пд - податок на дивіденди;
Аш - адміністративні штрафи.

Для економічної поведінки мотивація прибутку цілком природна. Але ця орієнтація на гроші матеріалізується в нагромадженні капіталу, а не особистих благ. Величина прибутку - лише показник і символ перемоги. Задоволення матеріальних потреб для підприємництва не самоціль, а лише умова його самореалізації. Зміна умов праці в українській економіці спонукають підприємця до ризику, інновацій, реалізації власних потенційних можливостей і зростання як особистості. Усвідомлена індивідом потреба, актуалізована в мотиві, викликає інтерес. Економічний і позаекономічний інтереси - ось реальна причина підприємницької дії, яка слідує за безпосередніми спонуканнями - мотивами. З одного боку - одержання максимального доходу, з іншого - можливість найбільш повної самореалізації. Оскільки для досягнення своїх цілей підприємець вирішує питання створення умов для мінімізації витрат виробництва, підвищення продуктивності праці, ефективної мотивації працівників тощо, то економічне і соціальне підприємництво тісно взаємопов'язані. Підприємець, прагнучи дістати прибуток, виготовляє продукцію (економічне), а в процесі трудової діяльності відтворюються умови життєдіяльності людей, самі люди і суспільні відносини (соціальне). При цьому варто враховувати, що для вирішення соціальних питань необхідні ресурси, які можуть бути отримані тільки на основі "економічного". Відсталість соціального підприємництва найчастіше не дозволяє збільшувати економічні результати. Тому необхідно забезпечити взаємодію чинників економічної і соціальної ефективності, що допоможе скоріше перебороти негативний образ підприємця, який склався у населення нашої країни. Цінності і мотиви підприємницької діяльності повинні бути надбанням суспільства. Адже підприємництво - найбільш могутній фактор перетворення свідомості людей. Саме заповзятливість повинна прийти на зміну старим і дуже живучим рисам економічної поведінки, серед яких домінуюче місце займають пасивність і інертність, нерішучість і утриманство. Заповзятливість необхідна всім суб'єктам ринкової економіки. Формування нового менталітету дозволить людині ринку

порівнювати себе із соціальними еталонами, що народжує в ньому домагання, тобто внутрішні стимулятори ділової, соціальної і трудової активності. Найважливішим напрямком стимулювання підприємницької діяльності в сучасних умовах повинні виступати: мотивація підприємницької діяльності, розробка і використання дійових комплексних програм підтримки підприємництва, поліпшення фінансово-кредитної підтримки підприємництва. В умовах обмеженості матеріальних і фінансових ресурсів мотивація є найважливішим чинником активізації підприємницької діяльності. Держава повинна сприяти розвитку підприємництва в Україні, виступати в ролі координатора, контролера, посередника і гаранта.

Суть державної підтримки полягає у виробленні конкретних заходів у наступних напрямках:

- 1) консультаційний супровід процесу створення і функціонування знову створених фірм на початковому етапі;
- 2) надання фінансової підтримки чи пільг (найчастіше у сфері оподаткування) знову створюваним підприємствам;
- 3) надання технічної, науково-технічної чи технологічної допомоги мало-забезпеченим у фінансовому відношенні підприємницьким структурам.

Таким чином, підтримка підприємництва полягає, з одного боку, в управлінні, а з іншого - у забезпеченні.

Управління, покликане спрямувати розвиток підприємництва в русло стійкості, ефективності і регульованості, і включає такі аспекти як формування правового середовища, вирішення організаційно-адміністративних питань та контроль. Забезпечення ж полягає в тому, щоб довести до підприємців матеріальні, грошові, інформаційні ресурси і т. ін.

Виходячи з цього, побудова сучасного механізму регулювання підприємницької діяльності повинна базуватися на використанні певних принципів. По-перше, це - ефективність дії механізму. Регулювання повинне сприяти зростанню добробуту народу, вирішенню на цій основі соціальних питань і не бути дорогим для держави. Другий принцип - справедливість. Вона повинна сприяти забезпеченню рівноправності усіх без винятку суб'єктів підприємницької діяльності. У сукупності з відповідальністю за дотримання законодавства, як органами державного регулювання, так і суб'єктами підприємництва це дозволить зробити механізм державного регулювання послідовним, увести такі принципи, як відповідальність і послідовність. Третім принципом повинна стати простота, тобто правові акти повинні бути зрозумілими за змістом і легкі у виконанні.

ВИСНОВКИ

1. На сьогоднішній день у світі не існує загальноприйнятого визначення під-приємництва і поки не створена загальноприйнята економічна теорія підприємництва, хоча потреба в такій теорії давно вже стала дуже насущною. Різні підходи до визначення сутності підприємництва обумовлені складністю і багатомірністю цього процесу.

2. Підприємництво - це сукупність організаційно-економічних процесів творчої індивідуальної чи колективної економічної діяльності в напрямку розширення сфери впливу працею на фактори виробництва як організаційно-економічної категорії, з метою використання суспільством і окремими його індивідами творчих результатів праці в соціально-персональних інтересах.

3. Підприємницька діяльність в економічному розумінні виступає як функція, що виникає і зникає в міру необхідності, що може нескінченно дробитися й інтегруватися. Ця функція притаманна будь-якій господарській системі, принаймні, з моменту її вступу в стадію індустріалізації, цілком може реалізуватися й у державному, і в недержавному секторах, існувати при самих різних політичних режимах.

4. У нормативних актах по регулюванню підприємництва існує деяка невідповідність у розумінні термінів "мале підприємство", "мале підприємництво". Тому в Україні, насамперед, необхідно привести всі законодавчі акти, що регулюють підприємницьку діяльність до одного визначення поняття "мале підприємництво". Оскільки це ускладнює діяльність не тільки самих підприємців, але й органів, які контролюють їхню діяльність.

5. Вихідною умовою здійснення підприємницької діяльності є державна реєстрація. Ця процедура значно впливає на розвиток підприємництва в цілому. Проведений аналіз показав, що в даний час в Україні дуже складна і тривала процедура реєстрації й одержання дозволу на початок діяльності, що є перешкодою для розвитку підприємництва. Крім того, чинний порядок створення підприємств носить дозвільний характер. У законодавчих актах перераховані види діяльності, щодо яких дозволено створювати підприємства. У результаті, якщо той чи інший вид діяльності не передбачений у переліку дозволених, тобто він є неординарним, апарат виконавчих органів влади одержує широкі можливості для необґрунтованих заборон. Тим часом, сутності ринкової економіки відповідає така форма нормативних актів, коли вказуються заборонені види діяльності.

6. Малий бізнес як самостійний і невід'ємний елемент ринкової економіки істотно впливає на структурну перебудову економіки країни, підвищує загальні обсяги виробництва і роздрібно-товарообігу, сприяє раціональному використанню всіх ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції й усунення монополізму в здійсненні підприємницької діяльності, забезпечує дієві стимули до інноваційних процесів і високоефективної праці. Від малого бізнесу залежать економічне зростання будь-якої країни з ринковою економікою, науково-технічний рівень її розвитку, зайнятість населення, соціально-політична стабільність.

7. Однією з найважливіших умов виходу України на рівень конкурентоспроможності з підприємствами далекого зарубіжжя є створення найбільш сприятливих умов для формування такої маси малих підприємств, які у своїй сукупності здатні виконувати функції інфраструктури на конкурентній

основі. Це повинні бути малі підприємства із широким діапазоном соціальної орієнтації, розмірів і виду діяльності, підприємства з мінімальною кількістю найманих робітників і без найманих робітників узагалі – сімейні підприємства. Малі підприємства можуть спеціалізуватися на виготовленні відносно нескладних елементів виробів, склад і номенклатура яких змінюються відповідно до вимог ринку, а також підприємства, що на договірній основі здійснюють технічне обслуговування і ремонти устаткування, обчислювальної техніки, приладів і апаратури.

8. Провідна роль у формуванні сприятливого середовища для розвитку під-приємництва, у т. ч. і малого бізнесу, належить державі. Створення розгорнутої і всебічної системи державної підтримки малого підприємництва - найважливіша умова його успішного розвитку. Найбільша ефективність такої системи може бути досягнута тільки на основі комплексної державної програми розвитку малого бізнесу, що враховує всі аспекти і сторони успішного функціонування малих підприємств у різних сферах діяльності.

9. Соціальні потреби мотивують підприємця до соціального самоствердження, особливим методом якого стає набуття влади на дії і вчинки інших людей. Домінуючим мотивом у вітчизняного бізнесмена є прагнення до особистої свободи і незалежності від бюрократичної опіки, навколишнього середовища. Необхідність соціального самоствердження обумовлена недостатньою убудованістю українського підприємця в звичну соціально-рольову структуру. З погляду ідеальних потреб, підприємницька дія виникає з необхідності в діяльності, у професійній творчій самореалізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1.Ткаченко О.В., Мишковец Н.М., Малафеев А.С. Социально-экономические факторы в управлении // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, ДДУ. – 1999. – Випуск 2. – С.70–77 (автору належить методологічне обґрунтування соціально-економічних факторів).

2.Залунін В.Ф., Малафеев А.С. Мотивації інвестиційних рішень // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, ДДУ. – 1999. – Випуск 4. – С.86–94 (автору належить обґрунтування концептуальних основ мотивації прийняття управлінських рішень).

3.Ткаченко В.А., Ткаченко О.В., Малафеев А.С. Концептуальный взгляд на факторы повышения эффективности рыночных преобразований // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, ДДУ. – 2000. – Випуск 8. – С.92–99 (автором проведено структурну розбудову факторів підвищення ефективності ринкових перетворень).

4.Ткаченко О.В., Малафеев А.С., Мишковец Н.М. Анализ организационно-экономической составляющей управляемости промышленным предприятием // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, ДДУ. – 2000. – Випуск 15. – С.82–92 (автору належить визначення поняття “економічної складової” та її обґрунтування).

5.Войт С.Н., Малафеев А.С., Ткаченко О.В. Относительная устойчивость и универсальность систем оперативного управления // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, ДНУ. – 2000. – Випуск 20. – С.54–63 (автору належить методологічне обґрунтування стійкості систем оперативного управління).

6.Малафеев А.С., Ткаченко О.В., Мишковец Н.М., Климович Н.И. Интегра-ционные факторы программно-целевого управления промышленным предприя-тием // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, ДНУ. – 2000. – Випуск 23. – С.88–95 (автору належить концептуальне визначення факторів програмно-цільового управління промисловим підприємством).

7.Войт С.М., Малафеев А.С. Системність на полі невизначеності інвести-ційних проектів // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, ДНУ. – 2000. – Випуск 24. – С.49–54 (автором вперше наведено поняття “системність на полі невизначеності”).

8.Малафеев А.С., Шаповал В.М., Щукин А.И. Зарубежный опыт поддержки малого бизнеса // Матеріали VI Міжвузівської науково-практичної конференції “Проблеми ефективного регіонального та корпоративного управління в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С.67–79 (автором розглянуто зарубіжний досвід підтримки малого бізнесу в США та Німеччині).

9.Малафеев А.С. Особенности мотивации предпринимательской деятельно-сти в условиях рыночной экономики // Всеукраїнська науково-практична конференція “Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств на початку ХХІ століття” / Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – Випуск 118. – С.70–78.

10.Шаповал В.М., Малафеев А.С. Роль и значение малого бизнеса в национальной экономике // Академічний огляд. – 2002. – №1. – С.59–65 (автору належить методологічне обґрунтування ролі малого бізнесу в національній економіці).

11.Малафеев А.С. Функциональные особенности предпринимательской деятельности в системе рыночных отношений // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – Випуск 142. – С.76–84.

АНОТАЦІЯ

Малафеев А.С. Соціально-економічні основи мотивації підприємницької діяльності малих підприємств. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.01 - Економіка, організація і управління підприємствами. - Дніпропетровський університет економіки та права, Дніпропетровськ, 2003.

Дисертацію присвячено вивченню проблем підприємництва в Україні як одного з перспективних напрямків господарської діяльності в умовах ринкової економіки. В роботі здійснено узагальнення існуючих теорій підприємництва та

його мотивації; визначена роль підприємця та сутність підприємництва в умовах ринкових відносин в Україні; розглянуті основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності в умовах становлення державності України; на прикладі малих підприємств досліджено сучасний стан та тенденції розвитку підприємництва в умовах переходу до ринкової системи господарювання; узагальнено зарубіжний досвід підтримки малого бізнесу та підприємництва в цілому; в результаті комплексного дослідження дій підприємця обґрунтована природа мотивації підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки; запропонована методика більш достовірного визначення доходу підприємця, виявлення основних негативних чинників, що впливають на його розмір; визначена ступінь участі держави у підвищенні мотивації підприємницької діяльності.

Ключові слова: підприємець, підприємницька діяльність, мотивація підприємницької діяльності, мале підприємство, дохід, регулювання, державна підтримка.

АННОТАЦІЯ

Малафеев А.С. Социально-экономические основы мотивации предпринимательской деятельности малых предприятий. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 - Экономика, организация и управление предприятиями. - Днепропетровский университет экономики и права, Днепропетровск, 2003.

Предпринимательство - это совокупность организационно-экономических процессов творческой индивидуальной или коллективной экономической деятельности в направлении расширения области воздействия эксплуатации трудом всех факторов производства как организационно-экономической категории в целях использования обществом и отдельными его индивидами созидательных ресурсов труда в социально-персональных интересах.

Накопленный опыт всех без исключения индустриально развитых стран с рыночной экономикой социального направления безоговорочно свидетельствует, что предпринимательство – необходимое условие достижения экономического успеха, так как оно сопровождается научно-техническим, организационным, коммерческим творчеством, новыми подходами к решению хозяйственных задач, обуславливает особенный стиль хозяйственного поведения, в основе которого лежит постоянный поиск новых возможностей и ресурсов, а также персональная ответственность за последствия своей деятельности.

Диссертация посвящена изучению проблем предпринимательства в Украине как одного из перспективных направлений хозяйственной деятельности в условиях рыночной экономики. В работе осуществлено обобщение существующих теорий предпринимательства и его мотивации; определена роль предпринимателя и сущность предпринимательства в условиях рыночных отношений в Украине; рассмотрены основные организационно-правовые формы предпринимательской деятельности в условиях становления государственности Украины; на примере

малых предприятий исследовано современное состояние и тенденции развития предпринимательства в условиях перехода к рыночной системе хозяйствования; обобщен зарубежный опыт поддержки малого бизнеса и предпринимательства в целом; в результате комплексного исследования действий предпринимателя обоснована природа мотивации предпринимательской деятельности в условиях рыночной экономики; предложена методика более достоверного определения дохода предпринимателя, выявления основных факторов, отрицательно влияющих на его размер; определена степень участия государства в повышении мотивации предпринимательской деятельности.

Достигнутый уровень развития малого предпринимательства в Украине недостаточный для выполнения той роли, которую должен выполнять сектор малого бизнеса. Сегодня можно констатировать, что реальный эффект осуществляемых за последнее время мероприятий был практически неощутим для предпринимателей, в результате чего в Украине до сих пор не создан эффективный механизм государственной поддержки малого бизнеса.

Построение собственной модели развития предпринимательства в Украине предполагает, прежде всего, овладение реальной ситуацией, управление этим видом деятельности. Под управлением в данном случае необходимо понимать реализацию объективной экономической необходимости координации, согласование деятельности предприятий с целью достижения общей цели макроэкономического развития - удовлетворение общественных потребностей.

Ключевые слова: предприниматель, предпринимательская деятельность, мотивация предпринимательской деятельности, малое предприятие, доход, регулирование, государственная поддержка.

ANNOTATION

Malafeyev A. S. Social-economical fundamentals of motivation of small businesses' business activity. – Manuscript.

The dissertation for obtaining the degree of candidate of science, speciality 08.06.01. – Economy, organizing and management of enterprises. – Dnipropetrovsk University of Economics and Law, Dnipropetrovsk, 2003.

The dissertation is dedicated to the problem of entrepreneurship in Ukraine being one of the most interesting trends in the economic activities under conditions of market economy. The generalization of the existing theories of entrepreneurship and its motivation is carried out here; the role of an entrepreneur and the nature of entrepreneurship under conditions of market relations is singled out; as well the main legal forms of organizing a business under conditions of formation of state organization in Ukraine; small business were taken as an example for studying current situation and trends of development of entrepreneurship under conditions of transition to a market economy; overseas experience of supporting small business and entrepreneurship is generalized; following complex investigation of an entrepreneur's actions the nature of motivation of business activity under conditions of market economy is grounded; the technique of the more reliable determining an entrepreneur's income and the main

negative factors which could influence its level is offered; the degree of state participance in the proress of increasing motivation of business activity is determined.

Key words: an entrepreneur; business activity; motivation of bysiness activity; small business; income; regulation; state backing.

Підписано до друку 24.02.03 р.
Ум.-друк. арк. 1,27. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Тираж 120 прим. Замовлення 02/271

Віддруковано ПП "Моноліт"
~~49000, м. Дніпропетровськ, вул. Серова Набережна, 1б.~~
Свідоцтво ДК №273 від 08.12.2000 р.